

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІКИ КАНАДИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЇЇ РОЗВИТКУ

М. В. Сідоров

аспірант

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

m.sidorov@karazin.ua

У статті розглянуті особливості сучасного розвитку економіки Канади. Акцентовано увагу на різноманітність природних передумов формування національної економіки Канади. Наведено динаміку змін ВВП Канади за період з 2009–2014 рр. та місце Канади в глобальних рейтингах. Проаналізовано структуру промисловості та основні показники зовнішньої торгівлі Канади.

Ключові слова: економіка Канади, особливості, міжнародні рейтинги, зовнішня торгівля, структура промисловості.

ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ЭКОНОМИКИ КАНАДЫ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ ЕЕ РАЗВИТИЯ

В статье рассмотрены особенности современного развития экономики Канады. Акцентируется внимание на разнообразии природных предпосылок формирования национальной экономики Канады. Приведена динамика изменений ВВП Канады за период с 2009–2014 гг. и место Канады в глобальных рейтингах. Проанализирована структура промышленности и основные показатели внешней торговли Канады.

Ключевые слова: экономика Канады, особенности, международные рейтинги, внешняя торговля, структура промышленности.

PECULIARITIES AND PREREQUISITES OF ECONOMY OF CANADA AT THE PRESENT STAGE OF ITS DEVELOPMENT

The article examines the peculiarities and prerequisites of modern economic development of Canada. The attention is focused on the diversity of the natural prerequisites of national economy of the country. The dynamics of GDP in Canada during 2009–2014 and the country's place in the global rankings has been studied. The article analyses the structure of the industry and the main indicators of foreign trade.

Key words: economy of Canada, international global ratings, foreign trade, industrial structure

Актуальність дослідження. Однією з найважливіших проблем, що зумовлюють розвиток економіки України, є проблема її стабілізації, підвищення ефективності функціонування та розвитку. За А. С. Філіпенко, економічний розвиток слід розуміти «...як багатовимірний процес глибокої модернізації та переорієнтування всієї економічної, а також соціальної системи. Він передбачає поряд зі зростанням доходів і виробництва здійснення радикальних змін в інституціональній, соціальній і адміністративній структурах» [1, с. 69]. Саме з цими питаннями зараз стикається Україна, яка взяла курс на реформування своєї соціально-економічної системи. У зв'язку з цим особливого значення набуває вивчення досвіду функціонування та розвитку економік високорозвинутих країн світу, зокрема Канади, з якою Україна має договір зі створення зони вільної торгівлі. Ця країна пройшла успішний шлях від господарства, що спеціалізувалося свого часу на видобувній промисловості та сільськогосподарському виробництві, до постіндустріальної економіки.

Теоретичними аспектами вивчення економіки окремих країн, у тому числі і Канади, займаються зарубіжні вчені, перш за все канадські та американські, але й чимало українських науковців, зокрема: А. Голіков, О. Дейнека, О. Довгаль, Л. Позднякова,

В. Сідоров, А. Філіпенко, П. Черномаз та ін. [1–4]. Проте аналітичний розгляд економіки Канади з позицій запозичення досвіду її функціонування та розвитку для України потребує подальшого дослідження.

Метою статті є аналітичний огляд та складання характеристики сучасної економіки Канади, а також визначення особливостей її функціонування й розвитку в глобалізованих умовах світового господарства у контексті можливого запозичення Україною.

Територія Канади, яка є другою за величиною у світі, простягається від Атлантичного узбережжя на сході країни до Тихоокеанського узбережжя на заході і охоплює різні природно-кліматичні зони, включаючи Арктичний Північ, внаслідок чого країна багата на різноманітні природні ресурси і корисні копалини. Канада має найбільшу в світі протяжність морських кордонів, однак практично не має власного торгового флоту [5].

Населення країни, чисельність якого за даними 2014 р. склала 35,5 млн осіб, має багатонаціональний і різноконфесійний характер. При цьому більше 2/3 населення мешкає в межах прикордонної зони зі США. Сучасна структура економіки Канади в цілому відповідає її статусу високорозвинутої постіндустріальної держави [5].

Канада пройшла складний шлях свого розвитку — від колоніальної залежності з паливно-сировинною та сільськогосподарською спеціалізацією до суверенної постіндустріальної країни з високим національним доходом на одну особу (середній чистий прибуток канадця дорівнює 29365 дол. США на рік) і високими показниками якості життя населення (ІРЛП = 0,9).

Особливістю економічної моделі розвитку країни є велика частка іноземного капіталу — до 40% (92% — в автомобілебудуванні, 68% — у хімічній промисловості, 63% — в електроенергетиці [2, с. 156]).

За підсумками 2014 р., канадська економіка займала за своїми розмірами тринадцяте місце у світі. У багатьох міжнародних рейтингах (табл. 1), що враховують, насамперед, стабільність політичної ситуації, стійкість фінансової системи, рівень доходів на душу населення, а також умови ведення бізнесу та проживання в країні, Канада займає лідируючі позиції та входить у перші 20 країн світу.

Динаміка соціально-політичного та економічного розвитку Канади протягом 2014 р. характеризувалася наявністю суперечливих та різноспрямованих тенденцій, які були зумовлені, в першу чергу, нестійкістю глобальної економіки та міжнародної торгівлі, різкими кон'юнктурними коливаннями на світових товарних і фінансових ринках, а також низькими темпами економічного зростання в ряді ключових країн.

Згідно з даними, опублікованими Статистичним Агентством Канади [17], вартісний обсяг ВВП країни (в поточних цінах) склав у 2014 р. 1976 млрд кан. дол. (проти 1894 млрд кан. дол. у 2013 р.). При цьому у розрахунку на душу населення ВВП країни досяг 55605 кан. дол. (53870 кан. дол. у 2013 р.). Середній темп зростання ВВП країни за період 2011–2014 рр. склав 2,4%; у 2014 р. — 2,5% (рис. 1).

Як видно з рис. 1, динаміка росту ВВП має позитивну тенденцію, що підтверджується тренд-аналізом, вірогідність зростання ВВП країни у постійних цінах складає 97%, коефіцієнт апроксимації зростання ВВП країни у розрахунку на душу населення дещо нижчий (71%), але також знаходиться у діапазоні високої вірогідності [17].

Питома вага у ВВП Канади сфери послуг (включаючи банківський і фінансовий сектор) зберіглася на рівні 70% (рис. 2).

У структурі ВВП на частку галузей обробної промисловості доводиться 12,8% (10,5% у 2013 р.); гірничої та нафтовидобувної промисловості — 8,4% (8,1% у 2013 р.); будівництва — 7,2% (7,3% у 2013 р.); сільського господарства і рибальства — 1,6% (1,8% у 2013 р.) [17].

Найбільшою галуззю економіки Канади є сфера фінансів, страхування та управління нерухомістю і компаніями, на яку в 2014 р. довелось близько 19,4% (19,3% у 2013 р.) у ВВП країни. Далі слідує оптова та роздрібна торгівля — 15,2% у 2014 р. (15% у 2013 р.). Істотний внесок у ВВП Канади роблять також такі галузі, як охорона здоров'я та соціальна підтримка — 6,8% (6,8% у 2013 р.), державне управління — 6,7% (6,8% у 2013 р.) і сфера інформації та культури — 3,9% (4% у 2013 р.) [17].

За підсумками 2014 р., Канада посіла 13-те місце в світі за вартістю експорту та одинадцяте місце за вартістю імпорту [17].

Частка експорту товарів і послуг у ВВП Канади склала в 2014 р. 31,6% (30,2% в 2013 р.), а імпорту — 32,5% (31,8% у 2013 р.). Вартість експорту канадських товарів (у поточних цінах) склала 524,5 млрд кан. дол. (475,3 млрд кан. дол. в 2013 р.), а імпорту — 511,4 млрд кан. дол. (475,6 млрд кан. дол. в 2013 р.) [17].

Основними торговельними партнерами Канади є США — обсяг товарообігу 680,7 млрд кан. дол.

Таблиця 1

Місце Канади у міжнародних рейтингах, 2012–2015 рр.

		Індекс Канади	Максимальне значення індексу
1	Індекс розвитку людського потенціалу	0,9	1
2	Індекс легкості ведення бізнесу	15	1
3	Індекс глобальної конкурентоспроможності	13	1
4	Рейтинг сприйняття рівня корупції	10	1
5	Індекс економічної свободи	79,1	100
6	Індекс свободи друку	11	1
7	Індекс розвитку демократії	7	1
8	Політичні та громадянські права	1	1
9	Міжнародний індекс дотримання прав власності	8	8,3
10	Індекс процвітання	5	1
11	Індекс економіки знань	8,9	10
12	Індекс знань	8,7	10
13	Індекс системи економічного стимулювання	9,5	10
14	Індекс інновацій	9,3	10
15	Індекс освіти	8,6	10
16	Індекс інформаційно-комунікаційних технологій	8,2	10

Складено автором за [9-19]

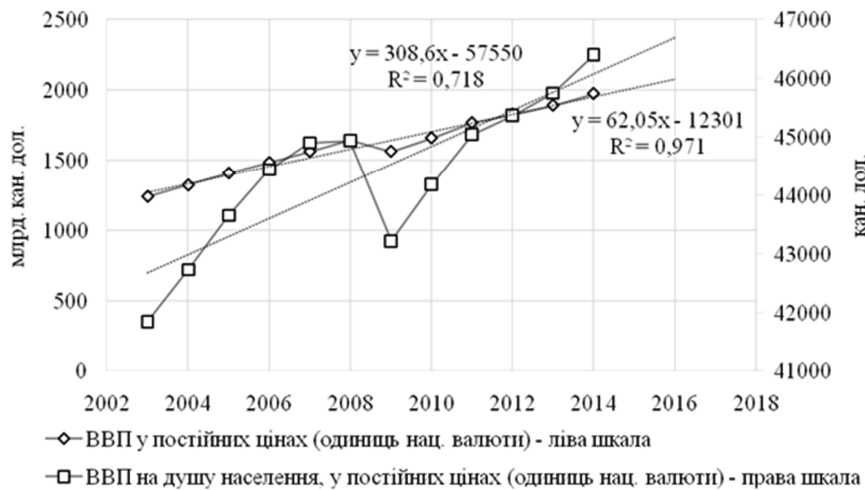

Рис. 1. Динаміка змін ВВП Канади у постійних цінах. Складено автором за матеріалами [17]

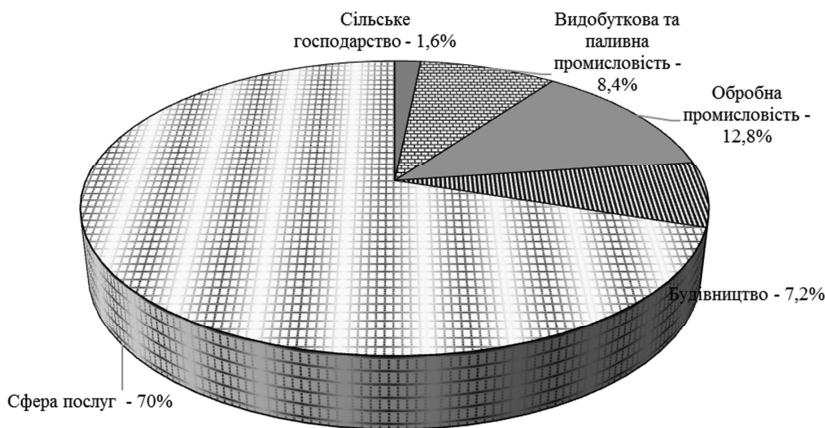

Рис. 2. Структура ВВП Канади. Складено автором за матеріалами [17]

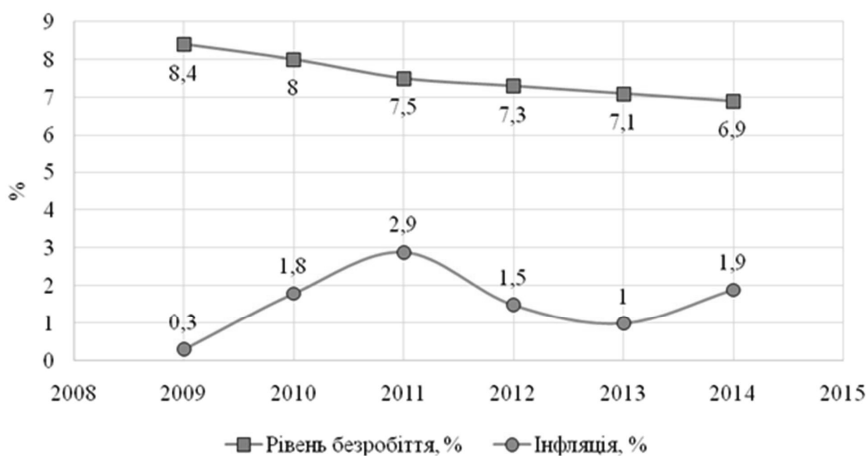

Рис. 3. Динаміка змін рівня безробіття та інфляції в Канаді. Складено автором за матеріалами [17]

(2014 р.), Китай – 77,9 млрд кан. дол., Мексика – 34,3 млрд кан. дол., Велика Британія – 24,4 млрд кан. дол. і Японія (24 млрд кан. дол.) [17].

За умов нестабільного розвитку сучасної світової економіки для Канади є характерним дефіцит платіжного балансу, що в 2014 р. склав 43,5 млрд кан. дол. (2,2% від вартості ВВП) проти 56,3 млрд кан. дол. в 2013 р. При цьому торговий баланс країни був зведений з негативним сальдо, що дорівнювало 13,7 млрд кан. дол. (31,7 млрд кан. дол. у 2013 р.). Приплив прямих іноземних інвестицій в економіку Канади в 2014 р. знизився в порівнянні з рівнем 2013 р. на 18,0% і склав 59,6 млрд кан. дол., однак канадські прямі інвестиції в закордонні активи зросли на 11,8% і склали 58,2 млрд кан. дол. [17]. Національний Банк Канади зберігає без змін з 2011 р. базисну облікову ставку на рівні 1%, намагаючись стимулювати ділову і перш за все інвестиційну та експортну активність канадських компаній [17].

Як видно з рис. 3, інфляційні очікування в період з 2009 по 2014 рр. посилилися: темпи інфляції у країні в середньому складають 1,6%, а в 2014 р. склали 1,9%. При цьому зростання індексу споживчих цін по цілому ряду продовольчих товарів, особливо імпортованих, склало у 2014 р. від 5 до 15% [17].

Стан ринку робочої сили в повній мірі відображає низький рівень ділової активності в більшості канадських провінцій і неблагополучний стан загальногосподарської кон'юнктури: середній рівень безробіття за період з 2009 по 2014 рр. склав 7%, у 2014 р. – 6,9%. Відповідне зростання зайнятості у 2014 р. склало лише 1% [17].

На сучасному етапі динаміка економічного розвитку Канади постійно змінюється, що пов'язано з дією як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, зокрема: відкритий характер канадської економіки в поєднанні з високим ступенем інтеграції її бізнес-спільноти в сучасні світогосподарські зв'язки, насамперед міжнародну торгівлю, протистоїть турбулентності фінансових і товарних ринків, падіння світових цін на нафту, проблеми зовнішньої заборгованості і нестійкості системи міжнародних розрахунків, низькі темпи економічного зростання в США і країнах Європейського союзу, а також уповільнення темпів зростання в країнах, що розвиваються, Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

Подібна ситуація призвела до:

- припинення національних проектів з видобутку нафти з нафтових пісків, виробництва зрідженого газу, будівництва експортних трубопроводів до Тихоокеанського і Атлантичного узбережжів Канади;

- виникнення значних дефіцитів у регіональних бюджетах і відповідного скорочення витрат на соціально значущі програми та інфраструктурні проекти провінцій;

- відміни реалізації численних інвестиційних проектів федерального масштабу, в т.ч. у сфері транспортної інфраструктури (мости, дороги тощо), залізничного та трубопровідного транспорту, здійснення яких на території Канади і США було передбачено оголошеною Урядом С. Харпера в 2013 р. програмою інвестицій в інфраструктурні проекти на загальну суму понад 53,5 млрд кан. дол.;

- скорочення зростання інвестицій в ключові галузі видобувної промисловості (менше 1% на рік), помітного зменшення закупівель для державних потреб в результаті скорочення державних витрат, низьких темпів зростання споживчого попиту, в т.ч. на ринку житла, а також низького рівня комерціалізації інноваційних розробок.

Задля стабілізації внутрішніх факторів впливу на економіку Канади було затверджено «План економічних дій – 2014» [18], розрахований на 3 роки дії. Реалізація запропонованого плану передбачає: ліквідацію дефіциту федерального бюджету в 2015-2016 фінансовому році; скорочення державного боргу (близько 680 млрд дол. США) до рівня не вище 25% від вартості ВВП Канади; забезпечення прийнятних темпів економічного зростання в поєднанні зі створенням додаткових високооплачуваних робочих місць та здійсненням численних інфраструктурних проектів; оптимізацію державних витрат на підтримку реальних секторів економіки, які найбільше постраждали від кризових явищ, а саме: автомобілебудування, суднобудування, лісопромисловий комплекс, рибальство; значне асигнування розвитку пріоритетних високотехнологічних секторів з поступовим формуванням нової моделі канадської економіки з метою переходу на інноваційний шлях розвитку.

Задля стабілізації зовнішніх факторів впливу на економіку Канади в листопаді 2013 р. [18] Урядом схвалено «План дій на глобальних ринках», який охоплює період до 2018 р. та припускає відновлення ролі канадського експорту і зарубіжних інвестицій в якості «локомотивів» розвитку національної економіки в цілому. Зокрема, у федеральному бюджеті країни були передбачені спеціальні асигнування на суму близько 1,0 млрд кан. дол., які витрачаються на забезпечення активізації експортної та інвестиційної експансії канадських компаній, підписання у 2014 р. Всеохоплюючої торгово-економічної угоди між Канадою та Європейським союзом; підписання Угоди про вільну торгівлю між Канадою і Південною Кореєю; укладення низки нових угод про гарантії і захист взаємних інвестицій (в т.ч. з Китаєм і рядом латиноамериканських країн).

Також в інтересах забезпечення виконання вищезазначеного «Плану дій на глобальних ринках» Урядом Канади запропоновано ряд Стратегій, реалізація яких націлена на активізацію міжнародних зв'язків канадських компаній, банків, дослідних інститутів та вищих навчальних закладів. Серед Стратегій особливо важливими вважаються: Всеохоплююча стратегія міжнародної освіти в Канаді (Comprehensive International Education Strategy) [19], Стратегія закупівель для потреб оборони з урахуванням експортного сегменту (Defence Procurement Strategy) [20], Стратегія соціальної відповідальності канадських гірничодобувних компаній за кордоном (Canada's Enhanced Corporate Social Responsibility Strategy) [21], що повинна сприяти стимулюванню канадських інвестицій в гірничодобувні галузі за кордоном і посилити заходи боротьби з проявом корупції.

Також до важливих заходів стимулювання зовнішніх факторів впливу належить значне посилення можливостей системи канадських торгових представництв за кордоном, що знайшло своє впровадження у відкритті 4 нових торгових офісів у провінціях Китаю, проведення 13 представницьких канадських бізнес-місій у 20 країнах світу [18].

Основними висновками проведеного дослідження є:

1. Канада має значні територіальні та природні ресурси, які свого часу послужили факторами виробництва, завдяки яким її економіка досягла високої конкурентоспроможності на світовому ринку паливно-сировинних ресурсів та сільськогосподарської продукції, забезпечила позитивний зовнішньоторговельний баланс та накопичення капіталу до переходу до наступних стадій своєї конкурентоспроможності – інвестиційної та інноваційної.

2. Значну роль у розвитку сучасної економіки Канади зіграли іноземні, перш за все американські, капітали, які й на сьогоднішній день займають значну частку в економіці країни.

3. Задля стабілізації внутрішніх і зовнішніх факторів впливу на економіку Канади в умовах неста-

більності світової економіки урядом країни запроваджуються середньотермінові планові заходи.

4. Україна, як і Канада, має значні територіальні й природні ресурси, що можуть слугувати факторами виробництва для забезпечення їй конкурентних переваг на світовому ринку у відповідних галузях еко-

номіки й здійснення певних накопичень капіталу для її подальшої динаміки. Доцільно, за прикладом Канади, створити сприятливі умови для залучення іноземних капіталів на основі планової стратегії соціально-економічного розвитку країни.

Науковий керівник: доктор географічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік АН ВШ України Голіков А.П.

Література:

1. Світова економіка : підручник / А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, О. С. Рогач та ін. — К. : Либідь, 2007. — 640 с.
2. Голіков А. П. Економіка зарубіжних країн : навч. посібник / А. П. Голіков, О. Г. Дейнека, Л. О. Позднякова, П. О. Черномаз. — К. : Центр навчальної літератури, 2008. — 408 с.
3. Світова економіка : підручник / за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. — 268 с.
4. Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації : колектив. моногр. / за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. — 316 с.
5. IMF World Economic Outlook (WEO), October 2015 [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/weodata/download.aspx>.
6. Human Development Report, 1980 — 2013 [Electronic resource]. — Access mode : <http://hdr.undp.org/en/data>.
7. World Bank Doing Business 2016 Measuring Regulatory Quality and Efficiency [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.doingbusiness.org/data>.
8. The Global Competitiveness Report 2015 [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2015-2016>.
9. Corruption Perceptions Index 2014 [Electronic resource]. — Access mode : http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi.
10. Index of economic freedom, 2015 [Electronic resource]. — Access mode : <http://heritage.org/index>.
11. World Press Freedom Index, 2015 [Electronic resource]. — Access mode : <http://en.rsf.org>.
12. Democracy Index, 2014 [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.eiu.com/default.aspx>.
13. Freedom in the World — Comparative and Historical Data, January 2015 [Electronic resource]. — Access mode : https://freedomhouse.org/report-types/freedom-world#_VOQz3YuUe2o.
14. International Property Rights Index, 2014 [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.internationalpropertyrightsindex.org/ranking>.
15. Legatum Prosperity Index Rank, 2014 [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.prosperity.com/Ranking.aspx>.
16. Knowledge Economy Index (World Bank), 2012 [Electronic resource]. — Access mode : <http://data.worldbank.org/data-catalog/KEI>.
17. Statistics Canada : Canada's national statistical agency [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.statcan.gc.ca/start-debut-eng.html>.
18. Government of Canada [Electronic resource]. — Access mode : <https://www.canada.ca/en.html>.
19. Canada's International Education Strategy [Electronic resource]. — Access mode : <http://international.gc.ca/global-markets-marches-mondiaux/education/strategy-strategie.aspx?lang=eng>.
20. Canada's Defence Procurement Strategy [Electronic resource]. — Access mode : <https://www.cdainstitute.ca/images/VimyPaper20.pdf>.
21. Canada's Enhanced Corporate Social Responsibility Strategy [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.international.gc.ca/trade-agreements-accords-commerciaux/topics-domaines/other-autre/csr-strat-rse.aspx?lang=eng>.